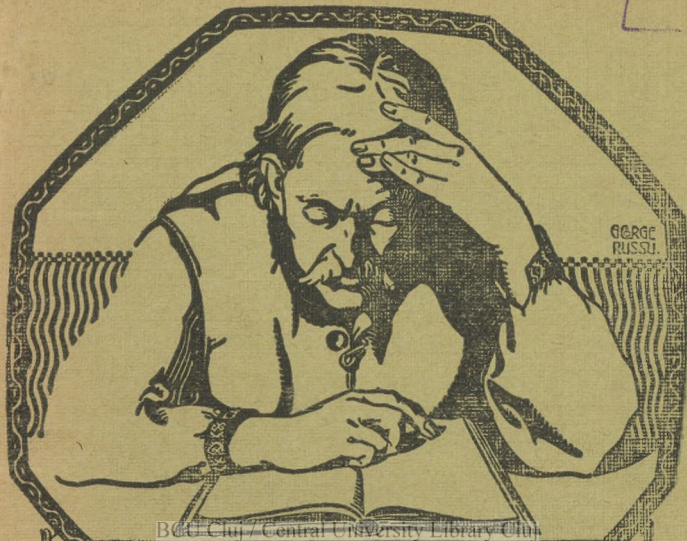

133502

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBLIOTECA POPORALĂ
A ASOCIAȚIUNII

An. I.

Nr. 8.

Povestiri din viața țăranilor

de

Ion Pop-Reteganul.

Cartea I.

SIBIU, OCTOMVRIE, 1911.

:: Apare la 1 a fiecărei luni. :: || Abonamentul pe un an : 2 Cor.

Prețul 30 bani.

Biblioteca Poporală a „Asociațiunii”

— :: apare odată pe lună :: —
sub îngrijirea secretarului

OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU,
red. resp.

În lunile de vară, Iulie și August „Biblioteca poporală a Asociațiunii” nu apare. În locul acestor broșuri membrii ajutători ai «Asociațiunii», primesc, în luna lui Decembrie,

==== Calendarsul Asociațiunii. ====

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Membrii ajutători ai «Asociațiunii» primesc, așadar, zece broșuri și un Calendar în fiecare an.

Membru ajutător al „Asociațiunii” se face acela care plătește înainte, la începutul fiecărui an, o taxă de cel puțin 2 cor.

Taxa de membru ajutător se plătește sau de-
adrepul la „Biroul Asociațiunii” în Sibiu (un-
gurește: Nagyszeben), Strada Șaguna Nr. 6, sau
la despărțământul «Asociațiunii» sau la *agentura*
«Asociațiunii» din sat. Mai bine e dacă taxa se
plătește la agentura din sat.

649549

„BIBLIOTECA POPORALĂ A „ASOCIAȚIUNII“.

Povestiri

din viața țăranilor

de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ion Pop-Reteganul.

Cartea I.

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201503130

SIBIIU.

Editura „Asociațiunii“.

1911.

133502

BCU Cluj / Cluj Napoca University Cluj

Tiparul tipografiei arhidiecezane, Sibiu.

Ion Pop-Reteganul.

S'a născut la anul 1854 în satul Reteag de pe valea Someșului. Dela satul Reteag și-a împrumutat și numele de Reteganul. Părinții lui au fost țărani, cari n'au cruțat nici o jertfă ca să-l poarte la școală. Ion Pop-Reteganul a învățat carte în Lăpuș și Năsăud, iar dascălia a învățat-o în Gherla și în Deva. A fost un dascăl harnic, care a răspândit învățătura în mai multe comune și anume: Vălcele-bune, Lisa, Băuțari, Bucium-Șasa, Sâncel și Rodna-veche, pe unde a fost învățător. La anul 1902 s'a retras în satul lui de naștere, în Reteag, unde și-a dat sufletul în mâinile Domnului, la anul 1905.

Ion Pop-Reteganul a fost un om care a iubit foarte mult poporul din care a ieșit, de aceea, în tot ce-a scris, a zugrăvit vieța țărănimii dela noi și a dat în vileag poveștile și versurile pe cari le-a auzit la șezători, la nunți, la înmormântări și la clăci.

În acest număr tipărim două din povestirile lui Pop-Reteganul, din cari cetitorul țaran va putea trage multe învățături, căci aceste istorisiri nu sunt scrise numai așa ca omul să-și treacă vremea cu ele, ci ca să slujească de pilde vrednice de urmat în viață și ca să arete unele rele înrădăcinate în poporul nostru.

În anii viitori vom tipări și alte povestiri de Pop-Reteganul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj **O. C. T.**

Mihaiu pușcașul.

Doamne, Doamne! Cum se mai schimbă toate în lume! Bine a zis, cine a zis, că Dumnezeu tot încarcă și descarcă, ia dela unul și dă la altul.

De s'ar sculă morții din groapă și ar vedeà, cine-s azi în lăcașurile lor de ordinioară, cei mai mulți ar murì numai decât de năcaz și de jale, văzând într'a cui mână a ajuns agoniseala lor. Dar de s'ar sculă moș Mihnea, tatăl lui Mihaiu pușcașul dela noi din sat, s'ar minună lumea, ce ar face el, când ar vedeà, că în casa lui și în lăcașul lui, care el le-a lăsat la Mihaiu a lui, azi șed străinii, iar Mihaiul lui, e puștiit prin lume, despărțit de binele lui, *zărăstit*¹ din satul lui.

Hm! Săracul moș Mihnea, cu mare greu s'a mai despărțit el de lume; jale-i mai erà de agoniseala lui cea multă, par'că simțea, că harnicul său de fecior nu i-a luà folosul. A și zis

¹ Zărăstit = a se zărăsti = a-și pierde urma, a luà lumea 'n cap.

pe patul de moarte, cătră cei ce erau atunci în casă: „Ține-ți minte, oameni buni, că Mihaiul meu, din tot binele ce i-l las, cu nimica s'alege; îi văd eu firea, îi cunosc *agodul*,¹ că om din el nu va fi în veci, măcar că mi-am dat toată truda să-l fac om și să-l las călduț“.

Cu aceste vorbe închise Mihnea ochii, iar prorocia lui de pe patul de moarte, s'a împlinit întocmai.

Vai, și ce om erà moș Mihnea, și ce nemernic s'a mai ales din feciorul lui! Apoi să mai zică omul, că ce sameni, aceea răsare? De unde?! S'au răit vremile, sameni grâu ales și seceri tăciune! Vorba ăluia:

De când îs crășmele-'n lume
Sameni grâu, seceri tăciune!

Moș Mihnea erà unul dintre Românii cari slujiseră la domni tot câte două zile 'n săptămână, fiindcă aveà moșie mare și-i erà casa chiar în fruntea pieții. Erà om bun, mărunțel, dar sprinten ca un prisnel și lucrător, Doamne, cât nu l-ar fi întrecut om

¹ Agodul == năravul, învățatul, firea.

în lume și de ar fi fost cât un deal. Erà apoi păstrător moș Mihnea ca o furnică și bisericos și postelnic ca un călugăr. Legà banul cu șapte ațe, dacă-i intrà în mână și nu erà Duminecă ori sărbătoare lăsată de Dumnezeu sfântul, să nu meargă la biserică, totdeauna cu prescuri legate într'o merindare albă ca omătul, cu vergi roșii pe margini, cu vin din viia lui într'o glajă, cu tămâie în hârtiuță și după șerpar cu lumânărică de ceară, făcută, în casă, din ceară curată dela stupii lui.

Mergeà și la vecernie moș Mihnea în toate Sâmbetele și Duminecile seara și în toate sărbătorile. Drept că p'a-tunci și făcè popa vecernia ori de câteori se cădeà, în toate Sâmbetele și Duminecile seara, în toate sărbătorile seara și în ajunul tuturor sărbătorilor. Dar acum s'a lăsat acel obicei bun bătrânesc, nu mai face vecernie, îi pare că gată cu slujba de dimineată, care încă — Doamne, iartă-mă și nu mă scrie 'n osândă — numai cât o îndrugă, nu o face cum s'ar cădeà, cu glas răspicat, ca să priceapă creștinii toată vorba.

Apoi, când intră posturile? și cari sunt zilele de ajun preste an? Moș Mihnea știa din cap mai bine decât popa din carte. Și postiă moș Mihnea toate posturile: postul mare, postul sfinților Apostoli Petru și Pavel, postul sfintei Mariei mari, postul sfintei Mariei mici, postul Crucii, postul Crăciunului, apoi postiă Vinerea și Miercurea, că așa-i scris în carte, că Românul să postească aceste două zile în săptămână, iar moș Mihnea — pe lângă acestea — mai postiă și Lunia, ca să-i dea Dumnezeu noroc în sămănături și sănătate în oase.

Apoi cucernic ce eră moș Mihnea! Cum se sculă, zicând ocinașele (rugăciunile) se îmbracă, rugându-se se spală, rugându-se își puneă trebile dimineții la rând, cât cei nepricepuți și nebuni îl luaseră 'nainte și ziceau, că moș Mihnea dimineța umblând prin curte ori pe la grajd începe: „Tatăl nostru, care ești în ceriu... mă Mihai, mă, dat-ai la vite?... sfințască-se numele tău... mă, dute de le scoate apă!.. viie împărăția ta... dă mai iute, mă!”

Și nu eșia niciodată cu carul din ogradă până nu-și ridică pălăria și

făcându-și cruce cu fața cătră răsărit de soare zicea: „Doamne sfinte și sfânt răsărit de soare, ajută-mi“.

Și-i ajută D-zeu, că holdele lui erau rodite, viile încărcate, stupii plini, și vitele-i umpleau staulul și grajdul.

După ce a dat D-zeu sfântul de scăpară bieții oameni de iobăgie, moș Mihnea de bucurie a dat un an închiat liturgii la 7 biserici din jur în toate Joile.

Și lucră moș Mihnea de când se scoală ciocârlia până prinde a cântă privighitoarea, și lucră și se rugă, și postia și cruță. Așa se înavuți de eră ca un boer.

Dar nici el, nici lelea Salomie, fie iertată și mâie pe unde-a însărat, nu-și lăpădară portul, nici datinile. Cu opinci l-am apucat și cu opinci a umblat până a închis ochii, și cu cioareci albi din lână dela oile lui, și cu suman cernit de lelea Salomia, și cu pieptar alb fără podoabe, din piele de pe mioarele lui, și cu căciulă neagră de miel din mieii lui și cu cămașă de pânză de cânepă, groasă, țiiitoare, făcută la el în casă. Iar lelea Salomie încă tot cu cătrință a umblat și dina-

inte cu șurț de pânză făcut de mâna ei. Numai năframa din cap și ciubotele din picioare erau pe ea haine de cumpărat, celelalte toate erau făcute de mâna ei.

Avut-a moș Mihnea cu lelea Salomia și copii, dar n'au avut noroc de ei. Le-au murit unul după altul vre-o 5—6 copii, tot când erau mai drăguți, de prindeau a umblă în picioare. Dat-au slujbe, fost-au pe la mănăstiri, chiar și la mănăstirea din *Nicula* au fost, doară-doară s'a milostivi D-zeu să le dea noroc la copii, dar pace! Care copil cum îl aveau, trăia doi-trei ani, și muriă.

La urmă — după ce-și luaseră nădejdea de a mai avea copii, iar cei ce-i avuseră le muriră, — cam după 20 de ani dela cununie, le mai dăruî Dumnezeu un pruncuț, parte bărbătească, chiar pe la arhangelii Mihail și Gavril. Bucuria lor eră mare, dar și puțină îngăimăceală se întâmplă, când veni vremea să-i pună numele. Moș Mihnea ar fi vrut să-l boteze Gavrilă, c'apoi i-ar fi zis Gavriși ca la tată-so; lelea Salomia zicea, că să-i pună numele Mihăilă, ca să-i poată

zice Mihaiu, doar'a fi cântăreț mare ca diacul Mihaiu, pe care lelea Salomia totdeauna-l ascultă plângând când cântă din strană „fericirile“ și alte cântări sfinte. La urmă, spunându-le popa că și'n carte Mihăilă-i pus întâi apoi Gavrilă, îi puseră numele Mihăilă și-i ziseră Mihaiu, ca la diacul.

Și purtă lelea Salomia pe Mihaiu pe la toate mănăstirile și-l închină la toate icoanele, și dădù slujbe pentruca el să fiă sănătos și să aibă vieată 'ndelungată. Și creșteà băiatul ca din apă și erà ținut cu ce-i vrea inima și erà scutit ca lumina din ochii lor. Și veni vremea de Mihaiu erà de șease ani, și-l duse moș Mihnea la dascălul din sat la învățătură. Și lelea Salomie da mai în fiecare zi câte un ban dascălului, ca să-l dea lui Mihaiu, doară doară va 'ndrăgì școala. Iar moș Mihnea îi da dascălului caș, urdă și mierțe de grâu, ca să-l învețe mai pe pont¹ decât pe ceialalți copii. Nu l-ar fi pus la ceva lucru, pentru cât bine-i în lume. „Va aveà el vreme și de lu-

¹ Mai pe pont = mai cu tragere de inimă, mai pe sus, mai ales.

cru, după ce va mai crește; acum, până împlinește 12 ani, nu-l rup dela învățatură". Așa zicea moș Mihnea, iar lelea Salomia își da cu părerea, că ea a scos din gură mai întâi acea vorbă rumegată.

Și, ce să zică omul, în școală făcea Mihaiu spor mai bun decât alți copii de vrâsta lui, că dascălul stă mai mult de el, decât de alții și avea cărți și hârtii de tot felul, că lelea Salomia-i cumpăra orice ar fi poftit. Când era de 12 ani, cânta în strană lângă dascălul și zicea apostolul, iar lelea Salomia și moș Mihnea, când îl auziau, plângeau de bucurie, și ziceau: „Doamne ține-ni-l!”

După ce trecu de 12 ani, îl ținură acasă, să învețe trebile găzdășagului, că numai pe el îl aveau și lui trebuia să-i rămână toată agoniseala. Dar pe-acasă puțină treabă făcea. De-l trimetea mă-sa să dea nutreț la un vițel, el se jucă cu vițelul, de-l învăța împungător; de-l trimetea la tăietor după vre-o două lemne, stă și se jucă cu săcurea, ciocârtind unde numai nimeria; de-l trimetea p'un ceas-două la vite, el umblă după cuiburi de pasere prin

păduri, iar vitele le lăsà în ierburile oamenilor, de aveà ce plăti moș Mihnea după el, ori le țineà la vale în *staniște*,¹ moarte de foame, și el se scaldà cât erà ziulița de mare; de-l duceà tată-so la plug ca pogănicu, să mâne vitele, cum da căldura începeà a se scânci, mai că-i e foame, mai că-l strânge opinca, mai că-l doare capul, până'n urmă-l lăsà tată-so acasă și mai bine arà singur, decât să-l audă scâncindu-se lângă el.

Când vedeà moș Mihnea marafeturile lui Mihaiu, ziceà cătră lelea Salomia: „Tu muiere hai! Tu, din copilul ăsta al nostru s'a alege un pierdevară; tu, vezi că-i mai cât mine de mare și nimic nu prinde, nimic nu lucră. Eu când eram de vrâsta lui, săpam în brazda domnească și seceram și adunam fân; iar el nici să mâie boii la plug nu vreà; oare ce s'a alege din el?

— D'apoi lasă-l, moșnege — începeà lelea Salomia — lasă-l în treaba lui, avem din darul lui D-zeu argați destui cari să lucreze și pentru el;

¹ Staniște = locul unde se odihnesc vitele de amiazi în căldurile verii.

e tânăr, săracul, vezi-l că-i numai ca o canură, lasă-l că s'a săturà el de lucru, numai să-l țină D-zeu.

Săturà săturà! ziceà moș Mihnea, dar de nu s'a deprinde de mic la lucru, cum vom închide noi ochii, va prăpădi tot ce i-a rămâneà de noi, apoi știi că s'a săturà de lucrat în brazdă străină.

— Puștea pe limbă-ți! răspundeà lelea Salomia repede; ce și cutezi a grăi așa posne! Ai grije că-i grăi într'un ceas rău! Cui are să samene, ca să se facă prăpădit? Că neam de neamul nostru tot oameni harnici au fost și oameni de omenie. Nu cobî a rău' că-i păcat de moarte vâjule!“

Așa trecù zi după zi, săptămână după săptămână, lună după lună, an după an și Mihaiu se făcù cât oamenii de mare, dar nu știà nici săpà cum se cade, nici secerà, nici così, nici mulge oi, nici strânge caș, nici fierbe o jintiță, nici îmblăti, nici sămănà, nici chiar țineà de carnele plugului nu știà omeneste, ci umblà de colea până colea, iar bietul tată-so *zlotià*²

² A zloti = a umblà cu toată râvna, a lucrà cu tot zelul.

și se zolià din noapte'n noapte. Încă vara tot mai mergeà și Mihaiu la câmp cât de silă cât de milă, cât de voie, cât mai mult de rușine, dar sporul ce-l făceà, l-ar fi făcut și dormind la umbră. — La căratul bucatelor de pe câmp și a nutrețurilor, atunci erà harnic și Mihaiu, că mergeà pocnind din biciu a fală pe lângă cei patru boi cât patru cămile de mari, dar cu furca nu aruncà în car, nici pe stog, ca să nu i se scormonească cumva junghiurile; să-clădească carul ori stogul încă nu se încumătà, că nu știà, nici nu-și băteà capul să'nvețe a clădi. Deci tot sporul ce-l făceà, erà, că țineà codoriștea biciului în mână, ca să nu se piardă; sluga aruncà cu furca, iar bătrânul clădià.

Dar Duminecile și sărbătorile nime nu erà mai întâi decât el, — gătat colea găzdăcește, — la biserică; cântà în strană de mângâià pe părinți pentru nebuniile de peste săptămână, apoi după prânz tot el erà cel dintâi la joc. El începeà jocul chiuind:

Cine m'o făcut pe mine
Dee-i Dumnezeu tot bine,

Că m'o făcut om frumos
 Fetelor de bun folos,
 Și m'o făcut după șură
 Să-mi dee fetele gură!

Și fetele râdeau și se cotiau și se uitau numai pe sub gene la el, care de care se'mbulzià să joace cu el, care de care să-i intre'n voie, că oricum, dar erà feciorul lui Mihnea, singur singurel la părinți, apoi Mihnea erà numai unul singur la noi în sat, iar ca Mihnea puțini se aflau și prin satele vecine, numai ici-colea câte unul, ca de sământă.

BCC Cluj / Central University Library Cluj

Serile nime nu horià mai frumos ca Mihaiul lui moș Mihnea, în șezători nime nu erà opșegos¹ ca el, că cetià opșagurile de pe scrisoare și mai spunea și din cap. Așa trecù vremea până erà de douăzeci de ani de-l scriseră să meargă la asentare. Dar atâta s'a sbătut moș Mihnea, împins de lelea Salomie, până l-a văzut scăpat, cu drept de-al însurà. — „M'o suit la patru sute bune scoaterea lui Mihaiu“, ziceà moș Mihnea cătră oameni, „dar

¹ Opșegos = sfătos, drăcos, care știe multe, ori că iscodește multe drăcii, comedii, faime.

ce să fac, îmi erà jale să-l știu dus cătană, că numai pe el îl am“.

„Acum ești cât oamenii, dragul mării“, ziceà lelea Salomie cătră Mihaiu, „acum numai cu muiere ți-i dator D-zeu. Noi suntem bătrâni și am dorì să te vedem așezat, până nu ne mutăm în cea lume“.

Și Mihaiu nu așteptă mult îmbiat. Dar la noi în sat nici o fată nu i se pareà destul de potrivită pentru el. Deci merse tocmai în al șeptelea sat, cale de o zi, peste apă dela noi, în satul numit Prăbușita. Dar este o zi-cătoare:

«Prăbușita-i preste apă
Nu mai afli-un om de treabă!»

Și zicala asta se potriveà de minune cu Melania cea frumoasă, cu nevasta lui Mihaiu, la care s'ar fi potrivit și mai minunat cântecul:

Lesne a fi lelea frumoasă,
Podu-i țese, podu-i coasă,
Podu-i face și cămașă;
Cămașa din brâu în sus,
Făcută-i pe cucuruz:
Poalele din brâu în jos,
Făcute-s pe grâu frumos;

Dar fuiorul cum l-a tors?
 Coborînd pe-o scară-n jos
 C'un blid mare de făină
 Și c'un dărab de slănină!»

Că frumoasă erà Melania, nu-i vorbă, ba încă erà prea frumoasă și făloasă; tot gătată umblà și tot râzând, dar nici să fi umblat Mihaiu cu opinci de fier și cu bătă de oțel, n'ar fi aflat o fată după firea lui, ca pe Melania.

Dupăce-și cunoscù moș Mihnea bine nora, ziceà clătind din cap: „și-a găsit sacul-petecul!”

Nu-i vorbă, până a trăit bătrâna, lelea Salomie, lucrurile casei mergeau strună; și până a trăit moș Mihnea, mergeà și găzdășagul, că-l mână el cum știà. Dar lelea Salomie murì, că omul nu poate trăi cât lumea, și cum murì lelea Salomie, îndată se cunoscù că ea nu mai este. Laptele nu mai erà așa smântânos, găinile încetară de a mai ouà, brânza treceà mai repede, puii-i mâncau ciorile, pe cocoș îl omorî uliul, stupii nu mai roiau, porcii nu mai dau atâta slănină, iar bucatele le mâncau mai tare șoarecii, se treceau de n'apucau să se încuibe gâr-gărița 'n ele. Se vede că baba dusesese

mana dela toate. Iar după ce murì și moș Mihnea, gândiai, că apa mână averea rămasă după el.

Mai întâi și 'ntâi de toate, după ce murì bătrânul, se puse Mihaiu și-și cumpără pușcă. De atunci l-a poreclit satul: *Mihaiu Pușcașul*, că până într'aceea Român dela noi nu ținea pușcă-n casă. Și umblă Mihaiu cu pușca pe „dealul viilor“ după iepuri, pe la „boerescul“ și pe la „tăul cel fără fund“ după rațe, pe miriști și pe ogoare după porumbi sălbatici. O zi ca alta eră tot dus. Dimineța-și umplea traista de merinde și plosca de vinars, își făcea fișaguri¹ și hai cu un căpău după el. Că, deodată cu pușca, cumpăraseră și un căpău și o traistă vânătorească dela o unguroaică văduvă, al cărei bărbat fusese vânător; dăduse pe ele câteva măsurì de grâu, mai ceva brânză și slănină. Când îl vedeau bătrânii dela noi omorînd vremea cea scumpă cu pușca, clătinau numai din cap și ziceau: sărace Mihne, cum ți-a pușcă Mihaiu tot binele, ce i l-ai lăsat.

¹ Fișaguri = umplături de pușcă.

Umblând Mihaiu tot cu pușca cât fù văruța de mare, nu puteà să-și vadă și de lucrul câmpului, deci moșia și-o dete 'n parte, cucuruzu 'n două: una la celce lucră și una la gazdă, fânul în trei: una la lucrător și două la gazdă, otava 'n două, grâul în două; iar când fù toamna se trezi că n'are nici pe jumătate atâta strânsură, după cum aveà tată-său. El vedeà acest lucru, dar se mângâià singur: Nu mi se plătește să lucrez eu moșia; singur — îs singur; lucrătorii-s scumpi, trebuie să stai tot cu mâna 'n pungă; apoi de ce să-mi frâng cele oase și să mă frământ, când pot trăi de-a gata?

Dar din bucatele adunate, cea mai mare parte se duceà în boltă și la cârciumă cu legăturița și cu cupa, decât la moară cu sacul; și din nutrețul adunat mai mult mergeà cu legătura pe la Jidani, decât cu furca la vitele lui. Iar când fù de cătră primăvară, trebuì să cumpere bucate pentru casă și nutreț pentru vite. Dar de unde să iee bani? Că banii nu fug pe câmp ca iepurii, să poată pușcă după ei.

Dar omul cu avere nemișcătoare, moșierul, de unde nu capătă bani,

numai să-și caște gura? Prepânația erà numai a treia casă dela el, prepânatorul erà om de omenie, da bani împrumut pe camătă puțină, numai o pițulă (zece cruceri) luà pe săptămână după 5 zloți. Se duse dar la prepânatorul: „Jupâne, mi s'au ciuntat bucatele și fân încă am cam puțin, să mă folosești pân la Sân-Georz de vre-o doi bani, parte pe camătă, că atunci vând mieii și ți-i dau omeneste.

— Bucuros, Mihaiu, ție-ți dau ori când, că te știu cine ești și din ce oameni te tragi. Ba bucate-ți pot dà chiar eu, grâu, cucuruz, săcară ce dorești, și la cea vară-mi vei da ceva camătă după ele“.

Așa făcură târg cu Jidanul, după zece mierțe de grâu jumătățit, să-i dee la vară dupăce a 'mblăti, douăzeci de mierțe de grâu curat, ori prețul lor, dupăcum va fi în târg. Și-i dădù zece mierțe de cucuruz, ca la cea toamnă să-i dee douăzeci de mierțe, ori prețul lor cum va fi în târg; și-i dădù 20 fl. bani gata, după care aveà să-i dee pe toată săptămâna patru pițule camătă, până-i va puteà da capul banilor.

Mihaiu se duse voios acasă cu bani

și cu bucate: „Vezi, Melanie, ce omenie am eu ori unde! Nici n'am apucat a zice bine, și mi-a dat jupânul Juda bani și mi-a umplut sacii de bucate. Apoi bani ieftini, că ce-s patru pițule pe săptămână? Iar bucatele i le-om da tot bucate, colo la cules. Acum merg și cumpăr pe banii aceștia fân, că numai pe câteva zile mai avem.

— Ba lasă banii să stee, că doară ne trebuesc în casă, du-te și ia fân în credință, că așa ia toată lumea, iar la cea vară i-om plăti“.

Așa-l învăță scumpa lui Melania, iar el fù bun bucuros, că-i deschise ochii să vadă, că și fără bani în mână poate aveà fân la vite. Deci merse ată la armanul *Patrubani* care aveà girezi de fân adunate pe o nimica din vară, iar acum le dà pe prețuri îndoite și întreite. Intră în casă la arman.

Bună ziua, domnișor!

— Să trăești Mihaiu, vino de șezi. Oare în ce să 'nsemn, că te abați și d-ta odată pe la noi? Acum trebuie să bei un păhar de vin cu mine. Adă Roji, o litră de vin, să închinăm cu Mihaiu, că-i om și-i din oameni de frunte.

Doamne, bine mai trăiam cu moș Mihnea, fie iertat“.

Și aduse armanca Roji o litră de vin, și armanul umplu două păhare, unul lui și unul lui Mihaiu. Când luă Mihaiu paharul în mână, aude dela spate: „cucu!“ „cucu!“ Și mai scăpă paharul din mână, așa se întoarse de repede să vadă cine a cântat ca cucul? Că eră încă omăt p'afară și vremea cucilor nu venise, iar el auzi: „cucu!“ „cucu!“ Adecă un ceas de celea cu cuc bătea ceasurile și cântă ca cucul.

Auzise Mihaiu, că sunt ceasuri cu cuc, dar de văzut nu văzuse nici unul. Deci se înholbă lung la el, apoi zise:

„Domnișor, scump e ceasul ăsta?”

— Ba, numai 20 fl. am dat pe el. Doar ai vreă să ai și dta așa unul? Iți aduc eu, când merg la Cluj.

— Dacă-zi n'ar strică să am unul, că zău e lucru frumos să auzi tu cucul în toată bună vremea, dar acum nu mi se vâjesc bani; fără, îndată ce fac rând de bani, îți aduc să-mi cumperi unul chiar ca ăsta.

— Știi ce, Mihaiu, dacă dumniata chiar vrei să ai ceas cu cuc, ți-l dau pe ăsta, mi-l vei plăti dta, că mult e până-i lumea. Iar până-mi vei putea plăti banii îmi vei da câte o felicea de lapte în toată ziua, că nu-i cel lucru mare, ești gazdă, ai vaci cu lapte în toată bună vremea“.

Și târgul fù gata. Făcù Mihaiu o obligațiune cu mâna lui — că doară știà carte — și de părere de bine că are ceas cu cuc, cum nime nu mai are în sat, erà cât p'aci să uite că el a venit după fân la arman. Dar aruncând ochii pe fereastră, zări stogurile cele mari de fân ale armănului și-și aduse aminte. Apoi zise: „Erà cât p'aci să uit, domnișor, după ce venii la dta, aș aveà lipsă de o clăiță de fân, așa de vre-o 4—5 cară, nu m'ai putea folosì pân la cea vară?”

— Cum să nu, Mihaiu, că doară ești din oameni?! Așa-i la gazde, cu iarna asta lungă, li se ciuntă nutrețurile, și vitele ar fi păcat de moarte să le lapede ori să le năcăjească cu foamea. Hai să vedem, ce claie ai socotì că ți-ar fi deajuns.

Și merg la fân și din două vorbe fû târgul gata. Luă o claie de fân ca de 5 cărucene de mare, cu 70 fl. pe așteptare până la Ilie prorocul. Apoi dădù și pe acei bani însemnătură scrisă de mâna lui, că doară de aceea știà scie, să nu mai trebuiească să alerge pe la scriitori și să le mai dee și lor plată pentru scrisoare și să-i înfunde de beutură.

Mihaiu erà acum om în pace. Aveà nutreț la vite, aveà bucate pentru căseni și aveà și bani în casă. Ba mai aveà un lucru de care nime nu mai aveà la noi în sat, aveà ceas cu cuc, care minteni-minteni cântà: cucu, cucu! Puteà dar luà pușca de-a umăr și să meargă în dragă voie la vânat. Și mergeà mai în toată ziua, și aduceà, când un iepure, când o rață sălbatică, pe care le dà îndată pe vinars ori pe tutun, dar de cele mai multeori nu aduceà nimic. Erà pururea voios, pururea opșegos, de casă vedeà muierea cum știà ea, cu sluga, că fără slugă cum s'o lăsà el, feciorul lui moș Mihnea?

Fiindu-i casa aproape de prepânație și fiind el om cu carte, om care

știà scrisoare, Dumineca erà la el târg întreg, de când a închis tatà-so ochii. Unul veneà să audă cucul în casă, un lucru care la început nu-l prea crezură oamenii, dar dupăce văzură, se minunară și se strângeau la el ca la minune; alt om veneà să-i facă Mihaiu o leacă de scrisoare, că a luat fân în credință dela armanul și-i trebuie să dea contract; altul venià să-i scrie o carte la fecior în cătane, și care cum intrà, cereà mai întâi glaja și aduceà o felită¹ de vinars, cât la el în casă erà crâsmă'ntreagă. Vezi bine, din vinarsul adus trebuia să bea și Mihaiu și Melania, iar ei nu se lăsau mult îmbiați, așa că pe când venià seara, ei erau curcă ca curcile de beți. Lunia apoi trebuia să bea din pungă, ca să se vindece. Așa mergeà zi de zi, iar vitele erau lăsate în grija slugii.

A dat Dumnezeu și a venit primăvara. Altă lume a prins a cără gunoiu și a eși la plug. Mihaiu vându gunoiul, iar pământul îl dete'n parte. Veni vremea de slobozit stupii, ai lui

¹ O felită = o jumătate de litră.

nu voiră să iasă din coșnițe, că înghetaseră peste iarnă, că rămăseseră descoperiți și cu vrana slobodă. Melania zicea, că ei n'au noroc la stupi, că soacră-sa a fost strâgoaie de stupi, de aceea s'au tot împuținat după moartea ei, până la urmă s'au scăpat cu totul de ei. Veni vremea ca Melania să pună cloște — că alte mueri aveau pui mărișori, — și puse, dar nu-i scoase nici un puiu, că coșul l-a fost tăiat la lăsarea de sec. Veni timpul să fete oile că trecuse cei patruzeci de sfinți. Oile lui Mihaiu erau așa de slabe, de nu-și puteau hrăni mieii, n'aveau lapte și-și perdeau lânile de hămisite, ce erau. Mulți mei îi și muriră de foame. — „N'am noroc le oi“, zicea Mihaiu, „înzădar m'oiu trudi ținându-le, n'am noroc la ele și pace. Își și vândù oile cu un preț de nimic, iar bani-i dădù pe pere-mere.¹ Dar nu plăti din bani nici Jidanului nici Armanului, că-i trebuiau banii 'n casă, mai pe carne și beutură, mai pe haine scumpe lui și Melaniei lui cea frumoasă; aceia încă nu-i cerură banii, că la el erau

¹ Pere-mere = nimicuri.

banii la om de omenie, puteau stă cât de mult, că nu eră primejdie să rămâie de pagubă.

Veni și vremea secerei. Seceritul în acel an peste tot fù slăbuț, iar holdele lui Mihaiu nu puteau fi mai bune, decât ale altora. Pe lângă aceea, el aveà să capete numai jumătate din strânsură, că locul îi eră dat în parte. Când fù la împlătit, văzù, că de dă jidanului douăzeci de mierțe, pentru cele zece, ce le luase împrumut, atunci lui nu-i mai rămâne nimic. Deci merse la jidan și schimbă grâul în bani, dădù adecă obligație jidanului, că-i datorește 40 fl. prețul a 20 mierțe de grâu, cu adaosul că după ei are de dat pe toată săptămâna patru pițule camătă; acum îi scăzù camăta numai la o pițulă pe săptămână după 10 fl. Tot așa făcù și cu arma-nul. Pițulele, ce trebuiau să i le dee pe săptămână, dar nu i le-a dat, le adună la capital și se făcù o sumă mare-mare. Dar lui Mihaiu ce-i păsà? Aveà pușcă și ceas cu cuc! De oi se desbărasede. Rând pe rând vândù și din vite, până rămasede cu o singură vacă, dar pentru aceea tot voios eră

și el și Melania lui cea frumoasă, care în tot anul îl dăruia cu câte un copil, ba odată chiar cu doi ge-
meni.

După câțiva ani se trezi Mihaiu Pușcașul fără pic de coadă de vită în ogradă, și la jidan și la armean eră până în grumazi înglodat în datorii.

Acum nu mai mergea el la ei, dar prinseră a veni ei la el. Odată veni armeanul să-și vadă ciasul cel cu cuc, care încă nu eră plătit, dar pentru el socotiă pe toată ziua 5 creșari, prețul unei felite de lapte după cei 20 fl. cu care-i vându ciasul. Nu-i vorbă, ciasul minteni-minteni făcea „cucu“, „cucu“. Dar lui Mihaiu nu-i mai scăpă să-l asculte, începuse a-i intra apă rece în urechi. Cu armeanul se împăcară lesne, făcură socoteală pentru banii fânului și pentru ai ciasului, cu camete cu tot și — ca să-i dea armeanul obligațiile îndărăt — îi dădă un loc de trei zile de plug, ce-l avea chiar în capul satului, lângă drumul cel mare. Acolo și-a și făcut armeanul casă, și poartă negoț cu beuturi, fân, ovăs, piei ș. a. negoate.

Mai greu pută face pace cu ji-

danul, că lui îi trebuiau numai bani, și încă bani mulți, că dobânda crescuse de eră cu mult mai mare decât capul banilor. Dar în urmă și cu el făcù pace, că vândù o holdă de grâu ca de 6 zile de plug, arată și sămănată gata, plăti jidanului și-i mai rămaseră și lui două sute bune.

Cu banii aceștia o să-mi cumpăr căruță cu cai, mă fac cărăuș, că cărăușul e tot cu banu în mână; apoi calu-i bun și de aceea, că — vorba ceea:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

«El te duce
Și te-aduce
Și 'n trezie
Și 'n beție
Poartă oase
Păcătoase»!

Deci se puse și-și cumpără doi cai și hamuri și biciu, iar carul și-l prefăcù în căruță și hi! băiete. Dar lucrul naibii! El nu se pricepeà la cumpărarea de cai, el știà numai vinde vite și locuri pe patru șuștaci¹ dar agodul cailor nu-l pricepeà. Un cal, din

¹ Pe patru șuștaci = sub prețul cel adevărat.

ceice cumpărase, erà cu suspin, iar celalalt bătrân; unul nu puteà mânca bine, iar celalalt, cum dà o leacă la fugă, se osteneà și gâfăia de gândeai că trage de moarte. În scurtă vreme se alese cu două pei de cal.

„N'am noroc nici la cai! — ziceà el, „apoi dacà n'ai noroc, dà-le în trăsnet dobitoace!“

Se lăsà și de cărașit. Umblà iar cu cea pușcă și ascultà cum îi cântà cucul din părete. Feciorii, când treceau seara pe lângă casa lui, cântau:

«Cucul cântă, mierla zice
Nu-ți beà banii măi voinice!»

De nu erà culcat, deschideà fereastra și-i petreceà din înjurături, știind că lui îi sună cântecul.

Dar toate ca toate, odată trebui să o pățească și cu pușca. Dreptul de vânat la câmp îl ținea el în arândă dela sat, pentru puțintică plată, dar prin pădurile grofești n'aveà drept să vâneze, acolo vânà numai groful cu prietiniii lui. Se întâmplă, însă, odată iarna, că mergând tot pe o urmă de iepure, se apropie de tufiș, iar din tufiș

iasă un godin¹ sălbatic ca de un an, așa de aproape de el, că-l doborî la pământ cu o pușcătură. Bucuria lui! Făcù ce făcù și-l duse acasă și-l puse la fum. Dar „câmpu-i cu ochi, și pădurea cu urechi“! Nu trecù nici o săptămână și fù chemat la lege, la scaunul cel mare. Se mirà, că oare de ce-l cheamă? Dar cum a ajuns acolo i s'a spus. „Tu ești Mihaiu Pușcașul?”

— Eu, Măria ta!

— Dar dacă ești pușcaș, nu ști tu, că în pădurea grofului nu-i iertat să puști?

— Că n'am fost prin pădure.

— Dar porcul cel sălbatic de unde l-ai pușcat, din baltă?”

Că teacă, că pungă, dà să îndruge la minciuni, dar scaunul îl judecà la o sută bună gloabă și la închisoare de 14 zile.

Închisoarea o suferì, cum amarul lui o suferì, dar de unde să dea suta? De asta nimeni nu-l întrebà, ci în timp de 30 zile trebuià să ducă suta la groful acasă. Vândù deci un fânaț scump și duse suta grofului.

¹ godin = mascur de un an.

„Asta-i bună de capul meu“, socoteà Mihaiu Pușcașul. „O las în trăznet pușcă“... Dar totuș se mai socotì că pe hotar poate merge și pe lângă lacuri. Și iarăș prinse a umblà cu pușca. Dar acasă sărăcia prindeà a-și arătà ghiarăle, iar el erà tot îngândurat. Odată venì Mihaiu voios acasă dela vânat. Doară vânase ceva? Ba! Dar se întâlnește cu Miron faurul, care-și aveà casa pe o uliță dosnică și peste mână pentru măiestria lui. Deci zise, ca în glumă, cătră Mihaiu: Mă Mihaiu, hai să facem schimb; dă-mi casa ta că-ți dau pe a mea și-ți mai dau ceva adaus; ție ți-e tot una, în care uliță șezi, dar eu cu măiestria mea stau rău, unde stau.

— Ce-mi dai adaus? întrebă Mihaiu voios.

— Ce să-ți dau?

— Să-mi dai două sute bune.

— Ba două nu cred să-ți pot da, fără să-ți dau 150.

— Adă mâna, și noroc să dea Dumnezeu!“

Și dădură mâna și merseră numai decât la notarăș de făcură contractele și beură aldămașul și Mihaiu primì

150 fl. Când veni acasă, spuse tot într'un suflet muierii despre târgul cel bun și arată atâta haram de ban — pe nimica. Ea se bucură de vederea banilor și prinseră la traiu bun și-și cumpărară haine alese cum nu mai aveà nimeni pe apele noastre, și se mutară în casa faurului Miron, iar faurul în casa lor.

E mai bine acì — se mângăià Mihaiu, — grădina-i mai mare și nu suntem tot în toiul lumii, cum eram, când eram în piață.

Dar altcum stà lucrul. Casa, ce i-o dase faurul erà o casă veche, mai numai varul și curățenia făuriței o țineà în sus, apoi nici nu aveà grajd, nici șură, numai un cotecior pentru porci. Dar lui Mihaiu nici nu-i erau de lipsă grajduri și șuri, chiar și cotețul îi erà de prisos, „n'aveà noroc la nimic“, așa zicèa el. Dar, ce-i drept nu-i minciună, grădina erà mai mare și aproape de vale. Casa ce o dădù însă el faurului, erà casă găzdăcească, cu odăi mari, cu tindă mare, cu pivniță, cu grajduri, șuri, fântână, cotețe, și erà în fruntea pieții; iar grădina, se păreà, ce-i drept, mai mică, dar numai

se păreà mai mică, fiind plină de olete,¹ pe când ceea-i păreà mai mare, fiind goală.

Până în primăvară gătă banii, ce-i căpătase adaus din schimbul casei, iar loc aveà puțin și la lucrul pământului nu puneà mâna de loc. Deci, cât biată loc mai aveà, îl dădù în parte, cel de cucuruz, iar cel de grâu și fânațele le dădù în arândă pe bani gata, un loc cu 5 fl., altul cu 8 fl. și banii, care cum îi căpătà, îi tocà. Dar acum trebuià să pună la ceva osul. Îi plesni prin minte, că el are cap bun, ar puteà învăța bårdășitul. — „Bårdășii sunt tot cu banu'n mână“, — ziceà Mihaiu, deci se puse și cum dădù un fânaț în arândă, își cumpără săcuri, fere-streu și 2 copcii, cu care prind lem-nele de capră, când cioplesc. Astfel înarmat cu unelte de bårdăș, mergeà și ciopleà cu meșterii.

Meșterii, vezi bine, au lipsă de multe feluri de oameni, că pe cei ce nu știu cioplì bine, îi pun de taie cu spata, cioplesc din întreg și-i folosesc la ridicat. Astfel Mihaiu Pușcașul lăsă

¹ olete se zic cu o vorbă toate clădirile unei gospodării.

pușca'n cuiu lângă ceasul cel cu cuc și mergeà cu uneltele'n spate, fălos că e meșter.

Știut lucru este, că meșterii noștri s'aleg mai cu nimic din lucrul cu barda, dar trăiesc cel puțin bine. Că stăpânul la care lucră, le dă vinars de 3—4 ori pe zi, apoi le dă și de mâncare și bani, iar bani-i beau Dumineca și în sărbători, și când vine iarna se trezesc cu uneltele tocite, cu hainele toate sdrențe și cu podul gol: vorba ăluia:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nici la șură nu-i strânsură
 Cât să iee-un puiu în gură,
 În cămară-i ca și-afară,
 În podlaș ca în nimaș,
 În pod poți umblă desculță
 Că nu ti-mpunge'n grăunțe;
 Poți umblă fără lumină
 Că nu ti-i lovî'n slănină.

Așà fù și la Mihaiu când veni iarna; dar erà gras, că-l îngrășase traiul cel bun și-l bugezise beutura cea multă ce o băgase în el, cât fù vara de mare. De primăvara până toamna târziu căpătă în fiecare Duminică câte 2—3 fl., dar cum îi căpătă, așa se duceau, mai pe bucate la

femeie și copii, mai pe tutun și pe vinnars în Dumineci și sărbători când nu erà la lucru.

Fiind lucrul așa, mai vândù loc și-și cumpără haine călduroase și purcel de Crăciun și ceva bucate. Acum îi mai rămase două locuri mari și frumoase, cari, ziceà el, nu le-ar dà cu nici un preț. Dar nu se ținù de vorbă, că colo pe la Anul-Nou vândù unul și din acelea două și trăi zile albe cu banii, ce-i căpătă și umblà la vânat, iar cucu-i tot cântà: „cucu“! „cucu“!

Colo după Bobotează-i vine vestea să meargă la Prăbușita, că socru-so trage de moarte. Acum bani aveà, haine bune aveà, cum își vânduse unul din cele două locuri, deci se puse și-și luă un căraș cu sanie cu cai și-și încarcă copiii și femeea pe sanie și hi la Prăbușita!

Într'adevăr că socru-so erà greu bolnav, dar totuș puteà încă bine grăi, deci îi zise, după ce-l văzù lângă patul lui: dragul meu ginere, eu poate că voi muri, că-s bătrân și slab. Dar iată îți spun, ție ți se cuvine parte din moșia mea, partea Melanii, aceea parte tu să nu o vinzi, ci o ține, că ai copii

mulți și mai poți avea delă Dumnezeu. Pe unii îi vei așeză acolo, iar pe alții îi vei aduce acì. Aici nu-i rău pentru omul harnic, că avem pădure sătească, de nu trebuie să cumpărăm lemne; avem sărătură și pășunat mult și bun, și omul harnic acì poate ușor țineà vite multe și bune. Nu vinde dar zestrea Melaniei, că pământul nu crește, iar oamenii se înmulțesc.

— Nu voi vinde-o, socrule.

Șezură ei câteva zile prin Prăbușița, apoi veniră acasă. Dar nu trecură 2—3 săptămâni și le veni știrea, să meargă la îngropăciunea moșneagului. Și s'a dus atât Mihaiu cât și Melania cu droaia cea de copii cu tot. Și îngropară pe moșneag, apoi împărțiră cele rămase după el, că Melania mai avea trei frați și o soră, toți așezați, dar neîmpărțiți. Acum se împărțiră ei. Lui Mihaiu i se veni din împărțanie două locuri, ca de cinci cară de cucuruz amândouă, și un fânaț ca de 8 cară de fân, apoi parte din casă și din grădină și o vacă cu vițel. Tot câte atâta — de nu mai bine — căpătă fiecare frate și soră a Melaniei, că a fost gazdă bună moșneagul.

Dar un frate de al Melaniei, un cumnat de al lui Mihaiu ce erà cojocar, zise cătră Mihaiu așa: „Mă cumnate, acì ai o leacă de moșie, acolo la voi încă ai o leacă, și în două locuri e greu de purtat găzdășagul. Uite, eu sunt cojocar, acì-i satul mai la margină, nu-i așa în dricul șesului, ca la voi, apoi nici nu avem târguri, ca voi; hai să facem noi o învoială: Dă-mi tu casa cu grădina și cu locul ce-l mai ai la voi și eu îți dau toată partea mea de moșie de aici, cu partea din casă și din grădină și cu vacă cu tot; atunci ai aici loc de 10 cară de cucuruz și de 16 cară de fân, și din cele două vaci iar te poți face gazdă.

Cojocarul avù dreptate, așa n'ar fi fost nici unul înșelat, dacă ar fi fost Mihaiu om. Dar el tot el a rămas. Că nu mult s'a gândit și a făcut târg cu cumnatu-so cu cojocarul, care se mută la noi în sat și-i om ca oamenii, gazdă de frunte, iar el, adecă Mihaiu Pușcașul s'a mutat în Prăbușița, unde s'a și prăbușit de tot, că vinars și pe acolo este, iar fără muncă nici acolo nu mai cresc bucatele pe garduri și nu se țin vitele cu stele de pe ceriu.

Când eșià din sat, de s'a mutat la Prăbușita l-a apucat o jale și prinse a cânta:

«La toți le-a cântat cucul
Numai mie gangurul
Să mă duc, să-mi las satul.
La toți le-a cântat mierla,
Numai mie pupăza
Să mă duc să-mi las casa».

Și-a lăsat satul și s'a dus și dus e până în ziua de azi. Nu se mai arată pe acolo. Cine știe pe unde-i mai cântă cucul. Spun oamenii, că-i rău străbătuț, n'are nimic, tot a vândut ce numai a avut preț, iar acum trăește ca botăș, adecă mână vitele neguțătorilor dela un târg la altul, zi și noapte, iarna vara-i tot pe drum, dela un târg la altul. Iar Melania-i găzdoaie nu știu la cine acolo în Prăbușita, că copiii toți îi sunt acum mărișori și slujesc pe la cei creștini.

Acum de s'ar sculà moș Mihnea și ar vedeà cine-i în casa lui și în binele lui, și de ar vedeà, ce fecior harnic s'a ales din Mihaiul lui, ar muri de groază și de rușine. Noroc că morții nu mai pot eși din groapă.

Sfat bun la timp potrivit.

Bietul Pavel al Vlădeștilor căzuse în mare primejdie. Din ce, din ce nu, destul că se urcase sărăcia peste capul lui și nu aveà nici un modru să scape de ea. Cercat-a bietul creștin în tot chipul, dar când nu-i noroc, nu-i, și pace. Înzădar e atunci orice încercare. Și bietul Pavel nu aveà noroc. Nevasta-i zăcuse câțiva ani de-arândul, copii aveà mulți, moșie puțină și slăbuț lucrată, ca a omului ce are mai multe năcazuri decât bucături. Și Pavel așa erà. El trebuià să fie la droaia de copii și tată și mamă, el trebuià să fie la casă stăpân și argat, mare și mic. Și nu erà bine de capul lui. Că de când dăinuiau lucrurile pe la el așa, de atunci tot cumpără pâne colo de pe la Crăciun, până dà Dumnezeu alta nouă. Dar când dà Dumnezeu pâne nouă, pe seama lui Pavel da mai puțină, decât i-ar fi trebuit. Ogoaràle lui slobozeau puțin, ca ogoaràle omului sărac și năcăjit. Pentru

pâne vândù-se vită după vită până nu-i mai rămase decât o vacă. Erà o vacă bătrână și numai cu un corn.

„Pe asta n'o mai dau, că-mi îndulcește casa cât decât“. Așà se gândeà bietul Pavel. Dar năcazul și nevoia te duc unde lor li-i voia. Se gătă pânea bietului Pavel. Copii strigau: tată, dă-ne mâncare. Boreasa din pat plângeà de mila lor și bietul creștin umblà ca prin pământ de rușine și de năcaz, că n'are ce dà copiilor de mâncare. De el nici că se gândeà. De mâncà odată în zi o leacă de mă-măliguță cu o ceapă sărată, îi erà destul până în altă zi. Dar i se scurgeà inima de mila boresei și a copiilor. Dar numai cu supărarea se alegeà, nu puteà nici decât urni răul din spate. Ce să mai vândă. să facă bani de pâne? Înzădar își sfărâmă mintea, că aceea nici un sfat nu-i mai dà. Erà negru ca pământul de năcaz.

În una din zile, cum stà iară așà îngândurat, îi veni în minte că preotul e om avut și cu inimă bună, doar de l-ar scoate din năcaz, te miri în ce chip, ca cel ce știe și poate dacă vreà. S'a dus deci la preotul, cum

merge creștinul ori de ce dă, ori de bine, ori de rău. Și spuse preotului din fir în păr tot năcazul lui.

— Preotul îl ascultă ca un părinte și apoi îi zise: cu dumniata e rău, Pavele, de bunăseamă e rău, dar Dumnezeu e bun și puternic, și pe cei buni îi scoate din toate năcazurile. Drept este că d-ta ai lipsă numai decât de ajutor; dar oare cum să facem? Câteva măsuri de săcară nu zic că nu ți-aș putea da și eu, dar numai cu atâta d-ta nu ești ajutat. Ai avea lipsă de bani, să poți aduce doctor la biata beteagă și să ai pe ce-i aduce leacuri și câte o leacă de mâncare mai bună, dupăcum cere boala, că numai cu pâne goală nu trăește omul bolnav. Drept aceea de bani trebuie să vezi, că fără bani nu poți eși la ade-văr orice te-ai face.

— Bine văd, domnule părinte că-i așa, dar de unde bani? De merg la jidanul, el îmi dă, nu-i vorbă, dar atunci sănătate bună casă și moșie! Aș vinde o luncă bună, ce am, da nu mă îndur, că-i tare bună de fân; face atâta potop de fân în tot anul, apoi otavă — mai multă ca fân. Aș dă-o

aceea în zălog că o cere unul și altul, dar mă îmbie cu o nimica toată. Să o îngreun tare încă mi-e groază, că de unde să fac apoi de bani s'o răscumpăr. Cu bani puțini nu es la iveală. În toată forma mi-am frământat mintea, dar singur Dumnezeu mă știe ce să aleg.

— Uite Pavele, noi putem face un târg bun laolaltă, târg bun pentru amândoi. Dumneata dai lunca în zălog la biserică și biserică îți dă până în 300 fl. împrumut pentru ea. Apoi biserică nu-ți jidan, îți dă carte scrisă de mine și de epitropi, că în minuta când îi vei da banii, lunca îți merge iar d-tale să faci cu ea ce vei voi, dar până atunci s'o folosească biserică. Ce zici? Bine o fi?

— Bine, domnule părinte, ar fi tare bine, că din 300 fl. mi-aș putea împlini toate lipsele, mi-aș putea cumpără și o părechiuță de juncani, să nu-mi rămână locul nelucrat, aș putea aduce la biata muiere doftor și doftorii. Dar apoi oare de unde și când voi putea eu face banii să-mi răscumpăr lunca? Asta mă coace, domnule părinte.

— De unde? Dumnezeu ți-a arătat calea, numai să fi tot cu minte și cruțător, cum ai fost până acum și să ți-se întreme boreasa. Cu doftorii și cu grije mai bunișoară ți-s'a însănătoșă muerea, vor mai crește copii, veți munci toți, nu ca acum, când mâncare la toți v'ar trebui, da de lucrat nu puteți mai nici unul, cum s'ar cădeà.

Dupăcum le fù înțeleșul, așa se și întâmplă. Preotul îi dete deocamdată câteva măsuri de săcară, să aibă pâne în casă numai decăt, și la săptămână îl chemă și în fața epitropilor îi numără 300 fl. din banii bisericii.

Din minuta aceea lunca lui Pavel o folosì biserica mulți ani de-arândul. Dar Pavel se folosì bine, își cumpără cele de lipsă, aduse muierii doftor și leacuri și își cumpără o păreche de juncani cu care putù lucrà omeneste. Incetul i-se întrămă muierea și lucrurile îi mergeau din zi în zi mai bine. Numai un lucru îl supără: erà tare îngreunată lunca cea bună și acum — fiindcă n'o foloseà el — nici nu mai aveà fân mult, cu ce să poată țineà vite multe, din care să poată face apoi bani, ca să și-o poată apoi

răscumpără. După cât locșor aveà în folosința lui, numai cu mare greu își puteà adunà pâne pentru familie și nutreț pentru doi boi și o vacă. Așadară de luncă erà sănătate bună să o mai răscumpere dela biserică. Și lunca erà mare și bună și cu un capăt mergeà chiar în drumul țarei, la capul din sus al satului, unde-i locul mai frumos. Ar fi și încăput pe ea două gospodării cinstite. Își făcuse badea Pavel planul așa, că pe lunca aceea să facă două case pentru cei doi feciorași mai mărișori, ce aveà, pe fată să o înzestreze cu ceva vite, mai cu o moină-două, iar feciorașul cel mai mic, de va aveà zile, să rămână în vatra părintească. Planul lui badea Pavel nu erà rău, dar rău fù năcazul care îl făcuse să zălogească lunca cea frumoasă și scumpă.

Trecuse vre-o 4—5 ani de când zălogise lunca la biserică și încă nici un ban nu putuse plăti din cei 300 fl. Vitele încă nu i-se înmulțise, că bine că vaca îi dà în tot anul câte un vițal, dar abia puteà așteptà până să-l înțarce și-l și vindeà să plătească dările și alte nevoi ce vin droaie peste

bietul creștin până-i omul între oameni. Boii erau tot aceia, nici mai mulți, nici mai puțini. O nădejde aveà în copii, că acum copiii erau eșiți din penele cele rele cum se zice. Cei mai mărișori erau unul de 14 celalalt de 13 ani trecuți, fetița erà ca de 10 ani și copilul cel mezin ca de 8 ani. Vom munci acum toți, își ziceà badea Pavel, și încet cu încetul doară vom puteà scutura datoria ceea.

Odată însă, ca din întâmplare, se întâlnește badea Pavel cu preotul în câmp. Din vorbă-n vorbă ajung și la cele 300 fl. O să le plătesc cu-ncetul, zise badea Pavel, că acum prind a-mi fi și copii de muncă; cei doi au gătat cu școala din sat, pot bine ceti și scrie, acum îi învăț la lucru, la prășit, la secerat, la adunat de fân; preste vre-o doi ani îi voiu deprinde și la cosit și la îmblătit, și îndată-mi va fi mai ușor. Până atunci vor mai crește și ceialalți doi, fetița și copilul cel mezin, și odată vom fi 6 de muncă, nu ca până acum numai unul, că până erau copii mici, muerea mai numai p'acasă erà, să grijească de ei. De acum scap de asupra năcazului și prindem a plăti și din datorie.

— Îmi pare bine, Pavele, că ai așa mare nădejde și încredere în copii, că de aceea și dă Dumnezeu copii la om, ca să-i fie spre mângăiere și ajutorare. Se vede că dta ți-ai crescut și-ți crești bine copii, de ai toată nădejdea în ei. Dar oare n'ar fi bine să faci dta altfel, să nu ții copiii acasă ci să-i dai la învățături, că — precât îmi aduc aminte din școală — ei au cap bun, sunt isteți și de omenie.

— Bucuros i-aș da la învățături, Domnule părinte, ci nu pot, mă strâng curelele.

— Hm! Dar de ți-aș spune un lucru bun, de ți-aș da un sfat înțelept, primî-l-ai dta?

— Primî, Domnule părinte, și ți-aș fi mulțămitor în toată vieața.

— Bine, Pavele, acum hai să ședem coala jos pe pagiște, să vorbim noi ca oamenii, cari se pot înțelege.

Și s'au așezat amândoi pe pagiște, și preotul a început așa:

Uite Pavele, satul nostru e sat mare, cu oameni cu stare și cu socoteală, dar toți sunt gospodari, lucrători de pământ, și toată agonisita le merge în mâni streine, tot banul fuge

la târg. Și de ce? Fiindcă stăm tot pe lângă lucrurile rămase din moși strămoși, nu ne mișcăm după cum cer vremile de azi. Că, vezi d-ta Pavele, de ai lipsă de un pieptar, de o ciobotă, de o sculă cât de mare ori mică, de un plug, car, ba de ai de potcovit numai un cal cum se cere, trebuie să mergi la târg, că la noi, în satul nostru, și în toate satele vecine sunt numai plugari și iar plugari. Oare nu ar fi mai bine să avem aici rotarul nostru, faurul nostru, cojocarul nostru, ciobotarul nostru? Atunci banul ar rămânea în satul nostru, la oamenii noștri; gospodarul n'ar fi silit să alerge tot la târg pentru câte toate, n'ar trebui să piarză atâtea zile de lucru și agoniseala lui ar rămânea aci, la fiii noștri, la frații noștri. Ce zici, Pavele, la vorbele ce ți le-am spus?

— Ce să zic, Domnule părinte, pricep și eu că ar fi bine cum zici dumniata, că zeu multă vreme pierdem noi alergând tot la târg pentru câte toate și mult hăram de ban ducem noi acolo.

— Vezi Pavele, acum văd că m'ai priceput. Hai dar să rupem ghiața!

Dumniata ai doi copii tocmai buni să învețe măestriile. Hotărește-te d-ta și pe cel mai mare-l învață rotăria, să știe el face cară și căruțe, pluguri și grape, juguri și răsboaie și toate uneltele de lemn. Iar pe cel de al doilea dă-l să învețe făuritul, să știe legă cară și căruțe, să știe face pluguri și grape, lanțuri și săcuri, să știe potcovi cai și boi, cu un cuvânt, să știe bine și frumos lucră cu fierul. Cel mezin, când i-a veni vremea colo după ce a eși din școală, îl dă să învețe cojocăritul. Pe calea asta d-ta dai celor trei copii ai dtale trei averi mari, iar satului dai trei măestri buni. Ei vor lucră pentru sat, iar satul va lucră pentru ei. Banul creștinului tot va merge în punga lor. Având fiecare măestrie bună, vor căpătà fetele cele mai cinstite și mai cu avere din sat; — iar rămânând numai pe lângă economie, cum ai d-ta moșie puțină, și fiind și aceea îngreunată la biserică cu 300 fl., nu știu zeu cum s'or ridică de-asupra năcazului, nu știu cum s'or însurà — când le-a veni vremea — și cu cine, că fetele cele cu zestre se mărită după feciori avuți,

iar ai d-tale vor fi săraci, de nu le dai o măestrie bună“.

Pavel stă pe gânduri și ascultă vorbele preotului de gândiai că l-ar sorbi cu ochii. Iar după ce găta preotul de vorbit, oftă una lung și începù:

„Dumnezeu te țină, Domnule părinte, mi-ai luminat mintea, dar mi-ai băgat și un ghimpe la inimă.

— Cum așa, fătul meu!

— D'apoi așa, că n'am răbdare până să văd învoi-s'a muierea să dăm copiii la măestrie și vreă-vor copiii să meargă. Și mă tem de un lucru, măestrul va pofti plată pentru învățatură, și va pofti să dau copiilor merinde de acasă și haine mai alese de cum purtăm noi Românii, și — sărăcuțul de mine — n'o să pot învinge cu cheltuelile și peste vr'un an-doi m'oi trezi că-mi vin copiii acasă, nici învățați, nici neînvățați, numai oameni stricați. Că măestria n'or învăța-o, iar economia, și câtă biată o știu, vor uita-o. Asta-i, domnule părinte, ce mă roade la inimă, că altcum bucuros m'aș învoi să-i duc, că bine văd eu că domnul părinte ne vrea numai binele.

cioboatele, care face și pieptarele. Cioboatele le face ciobotarul, iar pieptarele le face cojocarul“.

* * *

Duminecă, după ieșirea din biserică, preotul chiemă tot poporul la școală, că are să le împărtășească o veste bună. Toți se adunară la școală, chiar și muierile și copiii se duseră, să vază ce le va spune domnul părinte. Câți nu încăpură în școală, stătură pe afară pe lângă păreți, aproape de ferestre. După ce intrară, câți încăpură preotul începù astfel:

„Dragii mei poporeni! V'am chemat pentru un lucru mare. Avem să punem la cale un lucru bun, de care noi avem mare trebuință și care azi lipsește din satul nostru“.

Toți sătenii ascultau cu cea mai mare luare aminte, că oare ce lucru mare și bun poate fi acela, de care le-a spune domnul părinte.

„Avem lipsă, dragii mei, de măestri buni în satul nostru, ca să nu alergăm tot la târg pentru toate trebuințele noastre. Și măestrii aceștia trebuie să ni-i facem din fiii poporului

nostru ca să nu meargă agoniseala noastră tot în mâni străine și noi să nu ne mai pierdem atâtea zile scumpe de lucru umblând pe la târg. Iată am și aflat doi copii buni de aceea treabă, care vreau să învețe: unul rotăria și altul făurăria, sunt copiii lui Pavel al Vlădeștilor. Îi vom duce la târg la măestri buni, în 3—4 ani vor învăța măestria, apoi îi vom aduce acasă aici în satul nostru să ne fie noauă spre ajutor și lor spre folos. Dar, precum bine știți, Pavel nu e om bogat, a avut să se lupte cu mari greutăți până și-a crescut copiii de-s cât se văd. Drept aceea eu m'am gândit așa, ca să dăm din lada satului ori din a bisericei, ce s'ar cădeà, până vor învăța acei doi copii măestria. S'a veni poate până în 80 coroane pe an pentru unul. Ce ziceți dvoastră, învoiți sunteți să ne creștem deocamdată pe acești măiestri?"

La aceste vorbe înțelepte ale preotului se ridică primarul și vorbi așa:
„Domnule părinte și cinstiți oameni de omenie!

După a mea părere un sfat mai bun decât acesta numai Dumnezeu

ni-ar fi putut da. Mulțămim domnului părinte de sfat și vă rog să hotărîm ca din averea satului să se dea pe tot anul câte o sută de coroane unui copil bun din satul nostru, care va voi să învețe vre-o măestrie de care avem lipsă la noi în sat. Dar apoi, acei băieți, dimpreună cu părinții lor, să dea obligațiune la sat, că dupăce vor învăța măestria, se vor așeză la noi în sat ca măestrii, ca satul nostru să aibă folos de învățătura lor, dupăce satul nostru pune cheltuiala pentru învățătura lor. Învoiți sunteți, oameni buni și domnule părinte?

— Învoiți! răspunseră sătenii într'un glas“.

Lucrul eră hotărît. Dar oamenii și cu deosebire muerile, știu că aveau acum de ce povestî. Unii ziceau că-i bun lucru acesta pe care l-au pus la cale preotul cu primarul, alții îl aflau lucru de prisos. „E bine, ziceau unii, să ai tu măestri tăi în sat, că alergii la ei ziua-noaptea, cu bani fără bani. Dacă-i de aici, te cunoaște, îți mai lucrează și pe așteptare, dar la târg trebuie să mergi tot cu banul în mână că târgo-

veţul zice: nu ştiu cine eşti, nu te cunosc, plăteşte că apoi fac“. — Alţii ziceau: „D'apoi cum am trăit pân'acum, şi de acum în colo putem trăi. De nu avem bani, nu mergem la târg. Apoi de pomană ştiu că nici ceice vor fi dela noi nu ni-or lucrà. Ba ni-or lucrà şi mai scump, c'or zice aşà: decât să-şi piarză sătenii ziua de lucru, mai bine-mi plătesc mie mai mult cu câţiva cruceri decât se cade! Apoi nici n'or şti ei lucrà ca orăşenii!“

D'apoi muerile cum îşi mai frământau capul şi cum le mai umblă gura! Una-şi da cu părerea, că nu şi-ar face copilul ţigan, pentru cât bine-i în lume. Alta o călcà pe picior: tu, ţigan-neţigan, dar faurul dă cu ciocanul şi capătă banul.

* * *

Peste patru ani de zile vin dela oraş doi fraţi îmbrăcaţi orăşeneşte şi cu feţele rumene şi sănătoase de ai fi jurat că-s ţinuţi numai cu colac în lapte dulce şi că nici un lucru n'au prins în mână de când sunt. Erau feciorii lui Pavel al Vlădeştilor, Teofil

rotariul și Vasilică faurul, veniau să se așeze ca măestri în satul lor, că trecuse un an de când gătase de învățat la măestru și mai stătură un an încheiat pe la alți măestri, unde lucrarea pe plată. Bucuria părinților era mare că au doi drăguți de feciori frumoși și bine învățați, cât și un popă s'ar fi mândrit cu ei. Se și duse badea Pavel cu ei la domnul părinte să-și arete odoarele. Mult se bucură și domnul părinte văzându-i așa frumoși și voinici, cu vorbe alese și cu purtări bune.

„Mă bucur, zise domnul părinte, mă bucur din suflet dragii mei, că v'a ajutat Dzeu de ați învățat măiestria cum se cade și ați sosit voinici în satul nostru. Acum să punem lucrurile la cale, ca să facem rând de încăperi unde să lucrați, apoi vă puneți la lucru cu toată nădejdea. Un lucru e mai greu, că adecă nu sunteți scăpați de miliție, dar și peste aceasta vom trece noi cumva la timpul său, numai fiți cu frica lui Dzeu, fiți harnici și cruțători, ca să fiți satului nostru spre fală, iar părinților voștri spre bucurie și mângâiere“.

Aceasta eră primăvara, în săptămâna Paștilor. Și când fû Miercuri după Paști, într'un șopru ciopleà un voinic lat în spate, cu mânecile sufulcate, ciopleà la osii de car și la obede de roată.

Oamenii se uitau la el cu drag și se minunau de iuțeala cu care ncheie roate și face tot, ce-i aduceau ei de lucru. — Într'o făuriște înciripată-n pripă bătea cu ciocanul alt flăcău frumos la fierul scânteitor și nădea fieră de plug, trăgeà șine pe roate, făcea potcoave și câte și mai câte.

Satul eră fălos că are măiestrii lui, ficiori dela ei din sat. Și le veniau atâta de lucru încât fură siliți a trimite carte la oraș pe la ortaci de ai lor să vină la ei în lucru pe plată bună. În scurtă vreme în șopru rotariului ciopliau câte 2—3 flăcăi, iar în făuriște ciocăneau câte 2—3 fauri tineri. Cine eră acuma fălos ca badea Pavel? Banii veniau ca ploaia și când fû toamna erau plătite cele 300 fl. la biserică și lunca le rămase slobodă.

Preste iarnă sătenii se sfătuiră și adunară lemne și piatră, cât să-și poată face în primăvară cei doi frați

case omenesti și lucrătoare cum se cade, colo'n lunca lor cea frumoasă. Și-și făcură. Că doară la un sat de oameni harnici cât lucru este? Câte cară și căruțe vin făcute din nou; dar apoi câte trebuie tocmit, reparate?

Dar vestea le merse și prin satele vecine. Auziră oamenii că cei doi frați lucrează bine și ieftin, și că'n preț de bani primesc păpușoiu și săcară, grâu, orz și ovăs. Și e drept că și primiau ori ce. Și-i năvăliră oamenii din satele vecine cu lucru, și-și umplură hambarele de gândiai că fiecare din ei mână câte un plug cu patru boi.

Dar se începù acum altă zarvă prin sat. Fiecare fruntaș, care aveà fată mare, ar fi voit să iee pe unul din cei doi frați de ginere. Fetele încă se gândeau la ei, că erau tineri și frumoși, lucrători buni și oameni de omenie. Dar năcazul erà că nu erau scăpați de miliție, altcum de loc i-ar fi și însurat, să nu-i scape pe alte sate.

Atunci preotul vorbi cu primarul și fruntașii satului și făcură o rugare chiar la Înălțatul împărat, unde ce-

rură cumcă pe cei doi frați, pe cari satul pe cheltuiala lui și pentru al lui folos i-a învățat măestria, să-i lase dela miliție, ca să se poată satul folosi de ei și ca să se mai îndemne și alți tineri a învăța meseriile, fără care poporul este foarte păgubit. Înălțatul împărat primì rugarea și hotărî cumcă acei doi tineri scutiți să fie de miliție, dar apoi ei, în timp de 12 ani să dea școalei fiecare câte 20 fl. pe an, acei bani să se folosească pentru încălțăminte la școlarii săraci. Întreg satul se bucură de răspunsul înălțatului împărat.

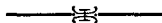
BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu mult după aceea se făcură două nunți. Rotarul Teofil se cunună cu fata primariului, iar faurul Vasilică cu fata dascălului. Părintele fù nănaș mare la amândouă părechile. Veselie și bucurie erà în satul întreg.

Acum sunt în satul acela vr-o opt măestri de frunte, toți Români, toți fii ai poporului. Toți au case frumoase de piatră, toți au ce lucră tot mereu, dar și folos au din lucrul lor. Azi nu mai merge Românul la târg după cioboate, că i le face ciobotarul lor din sat; nu mai merge nici după pieptar

ori cojoc, că are doi cojocari mai buni decât cei din oraș; nu merge după hamuri ori după curele, că este la ei un curelar, care și pe la târguri umblă cu marfă aleasă. Apoi fauri sunt doi și rotari încă doi. Și toți au de lucru și toți au folos. Dar folosul cel mai mare îl au economii noștri, gospodarii, că au în sat tot ce le trebuie, nu sunt siliți să alerge la oraș pe vreme bună și pe vreme rea, pentru câte toate. Un lucru le mai lipsește, nu au dughiană, prăvălie, dar spune părintele că deschide una un fiu al dsale, care a învățat nu știu unde, departe, trebile negustoriei. Atunci satul lor va fi ca un oraș, atunci banul săteanului va merge numai la fii și frații lui, atunci strein nu s'ar putea încuibă între ei și vor fi fericiți.

Când se gândesc fruntașii satului la ce erà acu-s zece ani și ce e azi în sat zic părintelui: „Bună sămânță a-i sămânat, sfinția ta!“ Iar el le răspunde: „În bun pământ a căzut, dragii mei!“

CUPRINSUL.

	Pag.
Mihaiu Pușcașul	5
Sfat bun la timp potrivit.	41

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Biblioteca Poporală a „Asociațiunii“

cuprinde în 1911 următoarele broșuri :

- Nr. 1. *De demult*, povestire istorică de Dr. I. Lupaș.
Nr. 2. *Floarea soarelui*, legendă de Ștefan Căcoveanu.
Nr. 3. *Din viața sfinților*.
Nr. 4—5. *Harap alb*, poveste de Ion Creangă.
Nr. 6. *Cultura pământului*, de A. Cosciuc.
Nr. 7. *Cântece din bătrâni*, Cartea I, de V. Alexandri.
Nr. 8. *Povestiri*, de I. Pop-Reteganul.
Nr. 9. *Alexandria*, Cartea I.
Nr. 10. *Alexandria*, Cartea II.*

și pe deasupra

Calendarul Asociațiunii pe anul 1912,

care apare la sfârșitul anului.

* Cărțile despre «Puterea însoțirilor», de V. C. Osvadă și «Asociațiunea», de Oct. C. Tăslăuanu, vor apărea în cursul anului ce vine.